

Српска историографија, научна дисциплина која се негује на српским универзитетима и у институтима, налази се у стању слободног пада. Она као да више нема ничег заједничког са оним што је била у време својих великих утемељивача: Стојана Новаковића, Илариона Руварца, Љубомира Ковачевића, Михаила Гавриловића, Слободана Јовановића, Јована Радоњића, Станоја Станојевића, Владимира Ћоровића, Васиља Поповића, Николе Радојчића, Мите Костића и осталих српских историчара с краја 19. и из прве половине 20. века.

Ови људи имали су заједничка, подразумевана мерила о томе шта је историјска наука и шта се очекује од једног историографског дела. Данас у томе нема сагласности. Много тога од тада се, истина, променило. Остала су, међутим, кључна, једноставна питања метода и циљева, на основу којих се дефинишу све науке. Уколико у њима не постоји сагласност, поставља се питање може ли се говорити о постојању једне науке, о било каквој целовитој, духовној заједници, коју упркос унутрашњим разликама, спајају правила заједничког заната.

Да ли данашња српска историографија нуди бар неке одговоре на велика питања нашег времена?

Шта су методи и циљеви српске историографије? Да ли се истински продори у овој науци постижу откривањем нових чињеница и хронолошких података, или захваљујући новим питањима, методима и интерпретацијама, које могу бити засноване и на одавно познатим чињеницама? Имају ли усмени извори и материјални остаци мању, исту или већу сазнајну вредност него архивски документи? Да ли је политичка историја, историја држава и „великих људи“ и данас, као некада, кључна историографска област? Или је она превазиђена и злоупотребљена, због чега би српски историчари требало да је забораве, како би се бавили друштвеном, културном, привредном историјом, интелектуалном историјом, историјом менталитета, историјом свакодневног живота, итд? Треба ли историја да се „укршта“ са осталим хуманистичким и друштвеним наукама, или би ипак морала да остане при сопственим методима, везаним за откривање и критичко процењивање историјских извора?

Разуман одговор на ова питања би, наравно, био – српска историографија требало би да, без искључивости, негује различите методе и истраживачке правце. Откривање чињеница не може се раздвојити од нових сагледавања и интерпретација. Добро је да сваки историчар-занатлија буде бар аматер у још једној научној области, како је то предлагао још Јакоб Буркхарт. Па ипак, мора се знати шта је главни ток. Тек када је он дефинисан и утврђен, може се неговати и разноликост. За тај, главни ток, данас се бију кључне битке.

Која је то европска мисаона традиција која српској историографији пружа највеће сазнајне могућности – емпиризам, историзам, позитивизам? Школа анала, постмодернистички језички обрт? Или би можда српска историографија требало да, уместо угледања на западне узоре, испита шта јој нуде руске мисаоне традиције? Можда би требало да дефинише сопствене теоријске оквире и своју, аутентичну историософију, која би одговарала српском историјском искуству?

Или би ипак требало да останемо при тумачењима великог дела данашњих српских историчара, према којима постоји само један пожељан, западноевропски пут „историјског развоја“. Препознаћете их по упорном, учесталом коришћењу излизане пропагандне, колонизаторске мантре из средине 20. века – „модернизација“. Све што се од тог, обавезујућег западноевропског пута разликује, сматра се аберацијом, грешком и „антимодерношћу“. Потом се свако историјско искушење пред којим се српски народ у својој прошлости нашао, тумачи његовом кривицом, насталом због његове различитости од богомданих западних узора. При чему се, наравно, случајно заборавља да Британија и САД, идеално-типски западни модели, по ономе што су у својим непрекидним ратовима чинили остатку човечанства, тешко да могу да се упореде са било којим државама људске историје.

Српска историографија је у слободном паду, али се назирју знаци обнове

Пише: Милош Ковић
петак, 08 март 2024 15:07

